

mezi kandidáty upřednostňoval právě Hrubého), nebo zda zůstane v Brně, kde se mu možnost řádné placené profesury nabízela také. Z rodinných důvodů se rozhodl pro Brno a na brněnské univerzitě působil až do předčasného penzionování po uzavření českých vysokých škol nacisty. Již jmenování Františka Hrubého mimořádným profesorem v roce 1931 bylo doplněno dovětkem „se zvláštním zřetelem k dějinám hospodářským“ a Hrubý vedle řádných přednášek ze starších československých a obecných dějin konal také kurzy, v nichž uváděl posluchače do otázek hospodářského a sociálního vývoje české raně novověké společnosti. Jeho předčasnou smrt způsobilo nervové vypětí za heydrichiády, během níž také dokončoval své poslední knihy, vydané ale až posmrtně (*Severní Morava v dějinách* a *Lev Vilém z Kounic, barokní kavalír*). Jednou z posledních studií, které za života publikoval, byla práce o Janu Sarkanderovi (1939). V ní přesným rozbořením sarkanderovské legendy v intencích svého původního medievistického školení vyvrátil pověst o údajné mučednické smrti uctívaného holešovského faráře.

Hrubého odborné dílo postihuje v širokém rozsahu různé aspekty dějin Moravy v 16. století a první polovině 17. století, od problematiky velkostatku přes proměny moravské šlechty až k problémům reformace a protireformace. Ačkoliv vycházel z metodologického školení v duchu gollovského pozitivismu a zárukou objektivit historikova výkladu mu byla přesná kritická práce s prameny, volba otázek z oblasti hospodářských a sociálních dějin jej přiváděla k novým přístupům. O řadě zamýšlených témat již František Hrubý nestihl pojednat, přípravné edice, kterými si chystal půdu pro jejich zpracování, však dodnes představují cenné badatelské pomůcky. K jeho žákům v brněnském historickém semináři patřil například František Matějka, který pokračoval v jím nastíněném směru bádání o moravských hospodářských dějinách raného novověku.

Rudolf Holinka (1899–1953)

„Nechci podceňovat metodu, ale bráním znalost faktů“

Při smuteční vzpomínce na Rudolfa Holinka konstatoval Jindřich Šebánek o předčasně zesnulém kolegovi, že byl „skutečným myslitelem, filosoficky znamenitě připraveným, a právě proto tak citlivě reagujícím všude tam, kde bylo možno sledovat sílu myšlenky zanícené pro vše, co je hybnou pákou dějin jdoucích pevně a rozhodně za pokrokem a lidskostí“. Jeho slova je možné vztáhnout jak k Holinkově katolické výchově a intenzivně prožívané křesťanské víře, tak ke snaze dostat po únoru 1948 novým poměrům a nalézt v marxisticko-leninské ideologii poselství humanity. Neřešitelné dilema bezesporu ukrátilo život talentovaného medievisty, který neokázalým způsobem vnášel jemné odstíny do interpretace církevních dějin raného a vrcholného středověku a s nemenší citlivostí pojednával i o otázkách historiografických.

Již během studií historie a filozofie na Karlově univerzitě upoutal pozornost svých učitelů, kteří jej doporučili Václavu Chaloupeckému jako vhodného asistenta pro jím budovaný historický seminář Komenského univerzity v Bratislavě. V roce 1922 proto Holinka přestoupil do Bratislavy a zde dokončil studia úspěšnou obhajobou disertace o počátcích husitství. V druhé polovině dvacátých a většinu třicátých let byl Chaloupeckému nejbližší oporou při organizaci semináře a výchově studentů v prostředí, kde vedle tradičních animozit slovensko-maďarských začínala vzrůstat i nechuť k českému paternalismu. Badatelsky zůstal věrný tématu své disertace

a výzkum církevních poměrů v českých zemích ve 14. století a na počátku 15. století završil v knihách *Sektářství v Čechách před revolucí husitskou* (1929) a *Církevní politika arcibiskupa Jana z Jenštejna* (1933), z nichž prvá se dočkala nadšené reakce Josefa Pekaře. Obě ukazují typ historika, který se nespokojuje s konstatováním ověřených faktů a jejich spojováním do genetické vývojové řady, ale směřuje k porozumění minulosti a jejímu vysvětlení cestou niterného znovuprožití. Rudolf Holinka patřil spolu s Josefem Pekařem a Zdeňkem Kalistou k asi nejvýraznějším představitelům duchovněného směru v českém dějepisectví, filozofické školení jej však vedlo k ostrážitosti při psychologickém ponoru do hodnotových a mentálních sfér středověké společnosti. Obě knihy také prokázaly evropský rozhled mladého historika, který podpořilo i několikaměsíční římské stipendium.

Na základě publikace o Jenštejnovi získal Holinka v Bratislavě venia docendi všeobecných dějin středověku. Ve výzkumu husitského myšlení poté pokračoval edicemi traktátů Petra Chelčického (1940) a postily Jakoubka ze Stříbra (1951) a současně se obrátil i k problematice legend a počátků křesťanství v Čechách a v Uhrách. Smrt Josefa Pekaře v roce 1937 jej přivedla k otázkám historiografickým, když pro posmrtný sborník sepsal rozsáhlou a kongeniální studii o Pekařově díle a jeho metodických východiscích. V roce 1939 musel z Komenského univerzity odejít, po roce 1945 pak patřil k nevhodnějším kandidátům na uvolňovaná místa v historickém semináři Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, kde také od akademického roku 1946/1947 zahájil přednášky z obecných dějin středověku a roku 1947 byl jmenován řádným profesorem.

Schopnost kultivované popularizace osvědčil v knize *Svatý Vojtěch* (1947) a portrétech připravených pro sborník *Hrdinové a věštcí českého národa* (1948), který sám redigoval. Tato díla ale vyznačovala sklonek doby, kdy se mohl svobodně věnovat tématům z církevních dějin středověku. Jeho studie z počátku padesátých let ukazují bolestnou snahu o osvojení si marxistického přístupu k minulosti, který byl v rozporu s celým předešlým Holinkovým dílem. Jako vedoucí nově zřízené katedry historie musel legitimizovat reorganizaci studia v marxisticko-leninském duchu a počínání mladých asistentů, přitom kvůli tradičnímu pojetí svých přednášek čelil nevybíravým útokům absolventů dělnických kurzů. Slova v titulu medailonu pronesl na sebekritické schůzi katedry historie, kde se snažil hájit pozůstatky humanistického liberálního pojetí výchovy studentů proti diktovanému podřízení studia dějin historickému materialismu. Setrvalému tlaku jeho srdce podlehl na sklonku roku 1953.

Josef Macůrek (1901–1992)

Nemo ultra posse tenetur

Chomýž, kde se Josef Macůrek narodil, leží na západním úpatí Hostýnsko-vsetínské hornatiny, a právě svěrázný kraj hor, lesních samot a valašských pastevců se stal jedním z důležitých témat Macůrkova odborného díla, přestože jej zájmy od dob studií historie a zeměpisu na pražské filozofické fakultě táhly mnohem dále na východ. Jeho učitelem byl Jaroslav Bidlo, autorita v oboru dějin východní Evropy, pod jehož vlivem se Josef Macůrek zaměřil zprvu na dějiny Balkánu. V disertaci se zabýval otázkou husitství v rumunských zemích (vyšla v podobě rozsáhlé studie v *Časopise Matice moravské*, 1927) a již roku 1930 se na Karlově univerzitě habilitoval pro obor dějiny východní Evropy a Balkánského poloostrova. Zdárně se rozvíjející akademická

